

Asker

Sikker på nett

Hva skal man gjøre for å være sikker
på nett – med PC, nettbrett eller
mobil

”Det er fali det”

- Seniorer kjenner seg vel godt igjen i denne figuren
- Den forsiktige, som aldri hadde opplevd noe hvis ikke var blitt dratt med av Solan Gundersen

A dense forest with tall, thin trees and sunlight filtering through the canopy. The scene is filled with green foliage and dappled light, creating a sense of depth and mystery.

Internett er som en urskog.

Fullt av skatter og ukjente ting
Men også fullt av skurker og farlige
planter og dyr

-
- A photograph of a forest path. The path is covered in brown fallen leaves and leads through a dense forest of trees with green foliage. The lighting is soft, suggesting a dappled sunlight effect.
- *Mennesket har vent seg til å leve i og av urskogen*
 - *Det må de også gjøre i en internettverden.*
 - *Vi skal snakke om levereregler i Internettverdenen*

Emner

- Basis
- PC – nettbrett – mobil
- Passord
- Nettleser
- E-post
- Sikre og ganske sikre løsninger
 - Nettpank
 - Altinn – norge.no
 - Handling på nett
- Hvis ulykken er ute

Basis

- Internett
- Terminaler
- Informasjons-givere
 - Innholdstjenester
 - Søkemotorer
 - E-post-servere (postkasser)
 - Skylagring (Fjernlager)

Hva kan skje?

- Lytting på forbindelse
 - Identitetstyveri
 - Lytting på forbindelse for å finne passord, kontoopplysninger etc
 - Løses ved kryptering av forbindelse, og for avansert sikkerhet: bruk av engangspassord

Hva kan skje

- Innføring av skadelig programvare på enheten din
 - Denne programvaren kan gjøre mye rart og få tilgang til mange opplysninger som så kan bli brukt videre
 - Virussjekker vil vanligvis sikre mot kjent programvare

Hva er sikkert og hva er ikke sikkert

- I utgangspunktet er alt usikkert, ingen terminaler er mer sikre enn andre.
- Det er din egen oppførsel som er nøkkelen til sikkerhet
- Dessuten kan du installere beskyttelsesmekanismer (virussjekker etc)
- Enheter som benyttes av flere er mer utsatt for risiko enn andre

Det finnes sikker oppførsel og usikker oppførsel

- Gode eksempler
- Dårlige eksempler
 - Ikke la andre bruke din datamaskin – sikre med passord for pålogging og inaktivitet
 - Ikke besøk suspekke nettsteder

Passord

- Bruk helst forskjellige passord på hvert sted
 - Bruk passord om ikke lar seg gjette
 - Hold orden på dem ved hjelp av en liste eller passordprogram
 - Ikke la passordene ligge ved datamaskinen

Terminaler

- Alle terminaler som kan besøke Internett er utsatte, PC, Mac, nettbrett, smarttelefoner. Ingen er bedre enn andre.
- Beskyttelsesmekanismer
 - Virusprogrammer og brannmurer
 - Windows Defender (del av Windows 10)
 - Hva gjør disse programmene?

Internett - lesing

- Internett lesing er relativt sikkert
- Så lenge man ikke svarer på opplysninger eller spørsmål er det ingen fare
 - Sideeier kan lagre opplysninger om deg (Hvor du kommer fra (IP-adresse) og hvilke sider du har brukt)
 - Nedlastninger kan være farlige (eksempler nye drivere, dokumenter etc) fordi det kan være andre ting som blir hengt på. Virussjekker hjelper mot dette.

E-post

- E-post er ikke sikker
 - Du vet ikke hvem den kommer fra – det som står i adressefeltet behøver ikke være riktig
 - E-poster med vedlegg/lenker er en vanlig måte å lure folk på
 - Arv i Afrika
 - Tilbud som er for gode til å være sanne
 - De ender alltid med
 - Send informasjon om deg selv
 - Last ned fil, eller besøk nettsted

Hvordan kan vi oppdage suspekte eposter?

- Kommer e-post fra en du regelmessig kommuniserer med?
- Hvis du setter musepilen på en lenke – så viser den hvor du virkelig går videre, er det det samme som står i teksten?
- Er der språkfeil i e-posten - Suspekt

Hva gjør du med suspekte e-poster

- Slett umiddelbart.

Sikre løsninger

- Nettbank
- Altinn – helse-norge
- Sikker e-post

Ganske sikre løsninger

- Handling på nett
 - Reise
 - Ting
 - Kjøp og salg

Tegn på at datamaskinen din kan være infisert av skadelig programvare

- **Nye ikoner eller verktøylinje.**
Visuelle elementer eller andre ting som du ikke selv har lagt til på datamaskinen din.
- **Popup-annonser.**
Annonser som spretter opp, selv uten at du er tilkoblet internett.
- **Filer slettes automatisk.**
Filer som forsvinner, uten å være midlertidige systemfiler.
- **Startsiden er endret.**
Du får en annen startside enn den du har bedt om, når du starter nettleseren.
- **Ukjente bokmerker.**
Ukjente bokmerker har plutselig dukket opp i listen din.
- **Sikkerhetsprogramvaren stoppes.**
Du får ikke installere, kjøre, oppdatere eller vedlikeholde sikkerhetsprogramvaren din.
- **Du får ikke avinstallere et program.**
Skadelig programvare vil ofte hindre deg i å avinstallere det aktuelle programmet.
- **Du får opp andre nettsider enn de du ber om.**
Selv om du skriver inn adressen selv, blir du videresendt til andre adresser.
- **Brannmuren ber deg tillate ukjent trafikk.**
Skadelig programvare kan forsøke å få åpnet for enda mer skadelige ting, ved å be deg åpne for dem.
- **Datamaskinen din sender ut e-poster av seg selv.**
Datamaskiner kan bli kapret og satt til å sende ut tusenvis av søppelposter til kjente og ukjente.
- **Poster på facebook uten at du ber om det.**
Facebook-virus kan føre til at din konto sender meldinger og poster uten at du har bedt om det, eller vet om det.
- **Dine kontakter mottar meldinger fra deg som du ikke har sendt.**
Noen former for skadelig programvare kan kopiere kontaktlisten din og sende meldinger til dem, uten at du vet om det.

Hva hvis ulykken er ute

- Koble maskinen vekk fra nettet
 - Kabel og WiFi, evt ta ut SIM-kort
- Kjør full virussjekk hvis du har
- Ta kontakt med eksperter hvis du er usikker på noe
- Håper du hadde sikkerhetskopier av alt viktig!
- Ikke koble til nettet igjen før du er helt sikker

For mer informasjon

- www.nettvett.no